

Rodzice mogą odegrać ważną rolę w rozwoju kariery młodego sportowca, bywa jednak, że ich niewłaściwa postawa staje się przyczyną zaburzeń w relacjach: trener – zawodnik. Jak tego uniknąć?

Krzysztof Juśkiewicz

Wpływ zachowań rodziców na rozwój kariery młodych tenisistów

Rola, jaką odgrywają rodzice młodych tenisistów w przebiegu ich karier stanowi kontrowersyjny temat. Wiele przykładów wskazuje, że bardzo często postawy i zachowania rodziców nie sprzyjają prawidłowemu przebiegowi szkolenia lub wręcz negatywnie odbijają się na postępach ich dzieci.

Te postępowania znajdują wyraz m.in. w: kwestionowaniu planu szkoleniowego, kalendarza startów w zawodach dla zdobycia lub utrzymania pozycji rankin-

gowej, ingerencji w zajęcia treningowe, czego bezpośrednim efektem jest wzrost napięcia w relacjach z trenerem, częsty stres u zawodnika, stres, który może prowadzić do wczesnego „wypalania się” młodego tenisisty. Paradoks tej całej sytuacji polega na tym, że rodzice pragną powodzenia swoich dzieci i mają świadomość tego, że ich pomoc jest niezwykle cenna i potrzebna.

Wydaje się, że w „normowaniu” tej sytuacji poważną rolę może odegrać tre-

Tabela 1

Etapy rozwoju kariery sportowej wg Rowleya, 1994

Etap	Charakterystyka zachowań
Rozpoczęcie przygody dziecka ze sportem: dzieciństwo	<ul style="list-style-type: none"> • Rodzice generalnie są naiwni • Trener kieruje działaniami zarówno dziecka jak i rodziców
Zwiększenie zaangażowania dziecka i rodziców: dojrzewanie	<ul style="list-style-type: none"> • Rodzice muszą poświęcać większą ilość czasu, wysiłku i pieniędzy (może to ich skłaniać do analizy aktywności tenisowej dziecka pod kątem relacji koszty/korzyści) • Rodzice mogą wykazywać nadmierne zaangażowanie emocjonalne
Stabilizacja zaangażowania: okres młodzieńczy	<ul style="list-style-type: none"> • Rodzice zaczynają wycofywać się z życia sportowego dziecka • Wykazują bardziej racjonalne podejście do aktywności sportowej dziecka • Rodzina adaptuje się do wymagań młodego sportowca
Samodzielność dziecka w świecie tenisa: dojrzałość	<ul style="list-style-type: none"> • Syn/córka samodzielnie kieruje swoją działalnością sportową • Rodzice interesują się, ale nie są już tak zaangażowani emocjonalnie

ner. Posiadając doświadczenie i fachową wiedzę powinien wystąpić z inicjatywą i zaoferować pomoc w wyznaczeniu ról i stref działania dla każdego z elementów tego układu. W myśl zasady „współpraca bez wzajemnego wchodzenia sobie w drogę” rodzicom należy wyznaczyć taką rolę, którą będą w stanie wypełnić i która da im poczucie, że wnoszą wkład w sukces swego dziecka i całej grupy. Warunkiem dobrej współpracy jest dobra komunikacja w trójce: rodzice – zawodnik – trener.

W 1994 roku **Rowley** (...) opisał stereotypowe zachowania rodziców na różnych etapach rozwoju kariery sportowej ich dziecka (tabela 1).

*

Niestety, jak dotąd, bardzo mało badań naukowych poświęcono zagadnieniu wpływu zachowań rodziców na rozwój kariery sportowej swoich dzieci. Do nielicznych należy inicjatywa, jaką

podjął Związek Tenisowy Stanów Zjednoczonych (konkretnie jego Komisja Naukowa) we współpracy z Uniwersytetem Północnej Karoliny w Greensboro.

Celem badań było opracowanie optymalnych strategii postępowania w relacjach rodzic – trener – zawodnik, które przyczyniłyby się do wzrostu efektywności pracy trenera.¹ W badaniach z zastosowaniem ankiet i wywiadów wzięli udział czołowi trenerzy grup młodzieżowych pracujący w Stanach Zjednoczonych. Dążono do określenia i wyodrębnienia najczęściej spotykanych zachowań, zarówno pozytywnych jak i negatywnych, w relacjach rodzic – trener.

¹ „Understanding the Role Parents Play in Junior Tennis Success”, Daniel Gould and Larry Lauer. Michigan State University Cristina Rolo, Caroline Jannes, & Nori Sie Pennisi University of North Carolina Greensboro. 2004.

Tabela 2

Zachowania rodziców najbardziej utrudniające pracę trenerowi

1. Ingerowanie i przeszkadzanie w budowaniu relacji trener – zawodnik
2. Rozpraszenie, denerwowanie trenerów
3. Podważanie autorytetu trenera
4. Częste zmiany trenerów
5. Stwarzanie problemów w komunikacji z trenerem
6. Stawianie zbyt wysokich wymagań w stosunku do trenera, wywieranie zbyt dużej presji

W opinii trenerów większość, bo aż 70% rodziców wywiera pozytywny wpływ na zaangażowanie sportowe swoich dzieci. Część rodziców stwarza natomiast problemy będąc źródłem zamieszania, nieporozumień i konfliktów, co negatywnie wpływa na przebieg procesu treningu.

W ankiecie znalazło się m.in. pytanie: dlaczego rodzice stwarzają problemy? Oto niektóre odpowiedzi:

- Są wymagający i mają bardzo wysokie wymagania z powodu wydawanych przez siebie pieniędzy;
- Niektórzy rodzice posiadają zdolność do piętrzenia problemów i wytwarzania negatywnych doświadczeń;

- Rodzice często próbują trenować swoje dzieci nie będąc ich trenerami.

Jakie zachowania rodziców najbardziej utrudniają pracę trenerowi wymieniono w tabeli 2.

W opinii większości trenerów grupa rodziców stwarza problemy, gdyż nie potrafi jednoznacznie określić swojej roli i miejsca w tym układzie. Podejmowane przez rodziców działania oraz ich zachowanie zazwyczaj mają podłoże emocjonalne. Bardzo często jedynym kryterium oceny pracy trenera i ich dziecka jest dla nich osiągnięty w danym momencie wynik (tabela 3).

Tabela 3

Najczęstsze problemy w stosunkach rodziców z trenerami

1. Rodzice wypełniają swoje życie grą w tenisa swojego dziecka
2. Cele stawiane przez rodziców dziecku nie są celami trenera
3. Rodzice podważają autorytet trenera (wprowadzając przez niego dyscyplinę)
4. Brak otwartej i szczerzej komunikacji pomiędzy rodzicem a trenerem
5. Rodzice są zorientowani na wynik z tytułu ponoszenia dużych kosztów
6. Wiedza rodziców na temat szkolenia tenisistów jest żadna lub bardzo mała
7. Rodzice nie popierają decyzji trenera
8. Rodzice ignorują zalecenia trenera

Tabela 4

Rekomendacje trenerów dla rodziców

1. Prowadź mniej rozmów z dzieckiem o tenisie poza kortem (np. po treningu)
2. Wygłaszaj swoje negatywne opinie trenerowi, a nie dziecku
3. Kontroluj swoje reakcje na wynik / traktuj zwycięstwo i porażkę w ten sam sposób
4. Traktuj swoje poświęcenie za rzecz normalną / nie oczekuj zwrotu ponoszonych kosztów (nie rozmawiaj o tym przy swoim dziecku)

W opinii trenerów najlepsze efekty przynosi okazywanie przez nich miłości i wsparcia, a także pomocy finansowej i logistycznej, oraz kształtowanie u dziecka odpowiedzialności za zachowanie się na korcie (tabela 4).

Trenerzy biorący udział w badaniach stwierdzili, że pierwszym warunkiem powodzenia na kolejnych etapach rozwoju kariery sportowca jest jasne sformułowanie celów i oczekiwań w stosunku do dzieci i ich rodziców.

Jakie czynniki mają wpływ na relacje pomiędzy rodzicami i trenerami? Na to pytanie trenerzy biorący udział w badaniach odpowiedzieli w następujący sposób: komunikacja, zaufanie, współpraca (wspólne wytyczanie celów), szacunek, uczciwość (tabela 5).

Uczestniczący w badaniach trenerzy wskazali również, że wielu ich młodszych

kolegów potrzebuje pomocy w rozwijaniu umiejętności „dwukierunkowej współpracy”, czyli komunikowania się z rodzicami młodych zawodników. Trenerzy w pewnym stopniu są odpowiedzialni za edukację rodziców w tym zakresie.

*

Tennis Australia jako organizacja rządowa współpracująca z federacją i organizacjami tenisowymi wdrożyła program edukacyjny dedykowany rodzicom dzieci uprawiających tenis. Jego celem było, poprzez działania edukacyjne, pomóc rodzicom i opiekunom w zrozumieniu kluczowych problemów występujących w treningu i sportowym rozwoju zawodnika, wskazać im właściwe sposoby postępowania i reagowania na pojawiające się problemy i sytuacje (tabela 6).

Tabela 5

Pożądane zachowania ze strony rodziców w opinii trenerów

1. Dostarczanie bezwarunkowego wsparcia dziecku
2. Dostarczanie wzorów postępowania
3. Zrozumienie znaczenia realizacji celów długofalowych
4. Szacunek dla innych rodziców, trenerów i graczy
5. Poprzez bezpośrednie zwracanie się do trenerów w sprawach tenisowych podtrzymanie otwartej i dobrej komunikacji

Tabela 6

Program Edukacyjny Dla Rodziców (moduły tematyczne) – Tennis Australia

1. Okresy rozwojowe dziecka
2. Etapy rozwoju sportowego
3. Rozwijanie charakteru a uprawianie sportu dzieci
4. Rozwijanie samodzielności
5. Rozwijanie właściwych relacji
6. Rola rodziców
7. Pozytywne wsparcie (syndrom złego zachowania rodziców)
8. Stres u dzieci
9. Zrozumienie charakterystyki sportu dzieci
10. Rodzic jako trener
11. Wybór trenera
12. Stawanie się graczem zawodowym
13. Wypracowywanie równowagi (nauka / tenis itp.)
14. Ustanawianie ról, zasad, reguł
15. Rywalizacja w rodzeństwie
16. Problemy rywalizacji: granie vs. rezygnacja
17. Turnieje – metody postępowania i sposoby zachowania się
18. Przygotowywanie się do spotkań
19. Radzenie sobie z problemami wynikającymi z częstego podróżowania i uczestniczenia w cyklach turniejowych
20. Wygrywanie
21. Przegrywanie vs. sukces
22. Niepowodzenia

Źródło: <http://www.tennis.com.au>

Rezultaty opisanych wyżej przedsięwzięć – badawczego i edukacyjnego – potwierdziły opinię, że rodzice mogą odegrać niezwykle istotną, pozytywną rolę w rozwoju młodych tenisistów.

Przypadki postaw i zachowań rodziców, którzy utrudniają właściwy tok pracy szkoleniowej, mają rozmaite przy-

czyny. Należy wziąć pod uwagę fakt, iż na ogół rodzice dzieci uprawiających sport posiadają znikomą wiedzę na temat sportu, a żadną na temat procesu treningowego. Zetknięcie ze środowiskiem sportu wyczynowego jest dla nich całkowicie nowym doznaniem i bardzo często wywołuje stan niepewności i emocjonalnego napięcia.

Musimy pamiętać, że rodzice podejmując rozmaite działania, również te niefortunne, są przekonani, że robią to dla swoich dzieci. To przecież ich dzieci i dlatego oni wiedzą najlepiej, co dla nich może być dobre. Niestety, to błędne przekonanie. Ponieważ obce jest im pojęcie realizacji celów długoterminowych, koncentrując się na chwili obecnej lub na najbliższej przyszłości przyjmują błędne oceny i opinie na temat efektywności procesu szkolenia.

W świetle przeprowadzonych badań w opinii trenerów:

- **36,86% rodziców szkodzi w rozwoju swoich dzieci**
- **58,58% pozytywnie wpływa na rozwój dziecka**
- **5,56% pozostaje obojętna w stosunku do działalności sportowej dziecka.**

W takiej sytuacji właściwe wydaje się podjęcie działań edukacyjnych dla rodziców dzieci wyczynowo uprawiających

sport. Mogą one wyrażać się w różnych formach, np. kolportaż broszur zawierających podstawową wiedzę z zakresu teorii treningu i psychologii sportu, stanowiących uzupełnienie szerszego programu edukacyjnego.

Polski Związek Tenisowy powinien na wzór Amerykańskiej i Australijskiej Federacji Tenisa opracować i stopniowo wdrażać program szkolenia zarówno dla trenerów jak i rodziców dzieci wyczynowo uprawiających tenis. Unormowanie wzajemnych relacji w dużym stopniu wpłynęłoby na poprawę ogólnej atmosfery zarówno w rodzinie jak i w klubie, a uzyskana wiedza pozwoliła by rodzicom na głębsze zrozumienie mechanizmów i zjawisk zachodzących w sporcie .

KRZYSZTOF JUŚKIEWICZ – AKADEMIA WYCHOWANIA FIZYCZNEGO W WARSZAWIE, ZAMIEJSCOWY WYDZIAŁ WYCHOWANIA FIZYCZNEGO W BIAŁEJ PODLASKIEJ, ZAKŁAD TURYSTYKI I REKREACJI